

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 14.2.2007
KOM(2007) 56 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY I
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO**

**w sprawie informacji naukowej w epoce cyfrowej: dostęp, rozpowszechnianie i
konserwacja**

{SEC(2007)181}

KOMUNIKAT KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY I EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO

w sprawie informacji naukowej w epoce cyfrowej: dostęp, rozpowszechnianie i konserwacja

1. WPROWADZENIE

Niniejszy komunikat związany jest z dwiema liniami polityki, **inicjatywą i2010: biblioteki cyfrowe** oraz **polityką wspólnotową w zakresie badań naukowych**. Inicjatywa na rzecz bibliotek cyfrowych ma na celu szersze udostępnienie informacji i ułatwienie korzystania z niej w środowisku cyfrowym. Jest ona skutkiem pisma z dnia 28 kwietnia 2005 r., w którym sześciu szefów państw i rządów zwróciło się do Komisji o podjęcie niezbędnych kroków w celu poprawy dostępu do europejskiego dziedzictwa kulturowego i naukowego¹.

Polityka wspólnotowa w zakresie badań naukowych dąży do maksymalizacji korzyści społeczno-gospodarczych związanych z pracami badawczo-rozwojowymi dla dobra ogółu. Niniejszy komunikat stanowi pierwszy krok w ramach szerszego procesu politycznego, omawiając sposób funkcjonowania systemu publikacji naukowych oraz jego wpływ na jakość badań. Jego publikacja następuje w strategicznym momencie dla badań naukowych w Europie ze względu na inaugurację siódmego programu ramowego (7PR) na lata 2007-2013 oraz wydanie w bliskiej przyszłości komunikatu w sprawie rozwoju europejskiej przestrzeni badawczej (EPB).

Celem niniejszego komunikatu jest zasygnalizowanie wagi informacji naukowej i rozpoczęcie procesu politycznego dotyczącego (a) dostępu do informacji naukowej i jej rozpowszechniania², oraz (b) strategii konserwacji informacji naukowej w całej Unii. W tym celu ogłasza się w nim szereg środków na poziomie europejskim oraz wskazuje się na potrzebę kontynuacji debaty politycznej.

Zagadnienia te mają bezpośredni wpływ na zdolność Europy do konkurowania poprzez wiedzę, która jest czynnikiem o znaczeniu zasadniczym dla osiągnięcia celów programu lizbońskiego w zakresie konkurencyjności.

2. WAGA INFORMACJI NAUKOWEJ

Aby w coraz większym stopniu stawać się konkurencyjną gospodarką opartą na wiedzy, Europa musi usprawnić generowanie wiedzy poprzez badania naukowe, jej rozpowszechnianie poprzez edukację oraz jej zastosowanie poprzez innowacje. Wszystkie badania bazują na wcześniejszych pracach i są uzależnione od możliwości, jakimi naukowcy dysponują w zakresie dostępu do publikacji naukowych i do danych badawczych oraz ich wymiany. Szybkie i szerokie rozpowszechnianie wyników badań może pomóc w przyspieszeniu innowacji oraz pozwolić na uniknięcie powielania wysiłków badawczych, chociaż uzasadnione może być pewne opóźnienie pozwalające na pierwsze ich wykorzystanie

¹ W niniejszym komunikacie określenia „naukowy” lub „nauka” odnoszą się do działalności badawczej we wszystkich dziedzinach nauki, w tym w zakresie nauk społecznych i humanistycznych.

² Do celów niniejszego komunikatu „informacja naukowa” obejmuje publikacje naukowe i dane badawcze.

przez badaczy lub do celów komercyjnych. Zasadniczą rolą systemu publikacji informacji naukowej jest certyfikacja i rozpowszechnianie takiej informacji, co ma duży wpływ na politykę finansowania badań oraz na jakość badań naukowych prowadzonych w Europie.

Władze publiczne finansują ok. jednej trzeciej badań prowadzonych w Europie³ i dlatego w sposób oczywisty zainteresowane są optymalizacją systemu informacji naukowej. W przypadku Wspólnoty Europejskiej gra toczy się o wysoką stawkę: w latach 2007-2013 Wspólnota zainwestuje w 7PR ok. 50 mld EUR.

3. DOSTĘP DO INFORMACJI NAUKOWEJ I JEJ ROZPOWSZECHNIANIE W EPOCE CYFROWEJ

3.1. System w trakcie przemian: nowe rynki, usługi, podmioty

Szybko zwiększające się wykorzystanie zasobów cyfrowych w badaniach naukowych oraz w rozpowszechnianiu wiedzy to główna cecha szczególnie współczesnej nauki. Internet umożliwia natychmiastowy dostęp do informacji naukowej i jej rozpowszechnianie, a nowe narzędzia informatyczne i komunikacyjne oferują innowacyjne sposoby zwiększania wartości. Otwierają one nowe możliwości wykorzystania ogromnych ilości danych uzyskiwanych dzięki eksperymentom i obserwacjom w procesie naukowym oraz wydobywania znaczenia z takich danych zmagazynowanych w repozytoriach w połączeniu z innymi źródłami informacji naukowej. Prowadzi to do stworzenia jednolitego obszaru informacji naukowej, obejmującego szereg społeczności naukowych i krajów oraz sięgającego od danych pierwotnych po gotowe publikacje.

W systemie informacji naukowej centralną rolę tradycyjnie odgrywają czasopisma naukowe. Stanowią one medium upowszechniania wyników badań i mają znaczący wpływ na kariery naukowców. Proces wzajemnej weryfikacji leżący u podstaw selekcji artykułów naukowych to jego główny mechanizm kontroli jakości.

Zmiany technologiczne oferują europejskim wydawnictwom naukowym ogromne możliwości. W ostatnich latach wydawnictwa naukowe oraz inne podmioty poczyniły znaczące inwestycje w technologie informatyczne umożliwiające świadczenie usług online, w retro-digitalizację zasobów oraz w usługi o wartości dodanej. Ok. 90 % wszystkich czasopism naukowych jest obecnie dostępnych online, w wielu przypadkach na zasadzie prenumeraty.

Na całym świecie działa ok. 2 tys. wydawnictw naukowych publikujących ok. 1,4 mln artykułów rocznie. Ok. 780 spośród tych wydawców działa w UE, publikując 49 % łącznej liczby artykułów. Bezpośrednio w UE zatrudniają one 36 tys. osób i mają silną pozycję na rynku światowym.

Istotnym trendem w ostatnim okresie jest rozwój ruchu otwartego dostępu, wychodzącego z założenia, że w epoce Internetu dostęp do publikacji i danych powinien zostać udoskonalony. Ruch ten ma na celu zapewnienie bezpośredniego i swobodnego dostępu internetowego do publikacji naukowych. Dokumentem kluczowym dla tego ruchu jest Deklaracja berlińska w sprawie otwartego dostępu do wiedzy w naukach ścisłych i humanistycznych z 2003 r.

³ Informacje na poparcie tego stwierdzenia oraz danych liczbowych podanych w niniejszym dokumencie, a także kluczowe definicje można znaleźć w dokumencie roboczym służb Komisji załączonym do niniejszego komunikatu.

Według Deklaracji berlińskiej, publikacja otwartego dostępu wymaga, aby autorzy udzielali swobodnego dostępu do swoich prac, a także aby możliwe było korzystanie z nich z zastrzeżeniem odpowiedniego wskazania autora. Ponadto pełna wersja pracy oraz materiały dodatkowe powinny być umieszczone w co najmniej jednym repozytorium dostępnym online. Deklarację, która nadal jest otwarta do podpisu, podpisało 196 instytucji badawczych.

Ruch otwartego dostępu przyniósł eksperymenty wydawnicze z modelem działalności typu „autor płaci”, pozwalającym czytelnikom na bezpłatny dostęp online. Ten model działalności przenosi koszty publikacji z czytelnika na autora, tzn. na instytucję lub organizację finansującą autora. Rośnie także liczba tzw. czasopism hybrydowych, oferujących zarówno rozwiązania wymagające płatności od czytelnika, jak i od autora. Inny model, z którym prowadzi się obecnie eksperymenty, przewiduje osiągnięcie masy krytycznej czasopism w określonej dziedzinie przesuujących się w stronę otwartego dostępu, sponsorowanych przez konsorcjum podmiotów finansujących. Przykładem jest konsorcjum sponsorowania publikacji otwartego dostępu w zakresie fizyki cząsteczkowej (*Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics*), kierowane przez CERN, Europejską Organizację Badań Jądrowych. Obecnie czasopisma otwartego dostępu publikują ok. 10 % łącznej liczby artykułów naukowych.

Kolejnym rozwiązaniem jest umieszczanie publikowanych w czasopismach artykułów po i/lub przed procesem wzajemnej weryfikacji w repozytoriach o bezpłatnym dostępie, zorganizowanych według instytucji lub dyscyplin. W niektórych przypadkach artykuły umieszcza się w nich po upływie okresu embarga, w którym wydawcy mogą uzyskać zwrot ze swoich inwestycji (np. Cairn we Francji/Belgii). Czas trwania okresu embarga może różnić się zależnie od dyscypliny.

Niektóre agencje finansujące badania naukowe są aktywne w tym zakresie wdrażając zasady zalecające lub nakazujące publikację w otwartych repozytoriach artykułów z czasopism, które powstały na podstawie finansowanych przez nie badań. Znaczącymi przykładami są Wellcome Trust i National Institutes of Health. Do senatu amerykańskiego trafił niedawno projekt ustawy przewidującej wprowadzenie przez agencje federalne polityki dostępu publicznego.

Opisane tendencje zaowocowały debatą dotyczącą systemu informacji naukowej, skupiającej się na artykułach w czasopismach naukowych. Poniżej podsumowano główne argumenty podnoszone przez strony zainteresowane.

Główne argumenty badaczy, organizacji badawczych, podmiotów finansujących i bibliotek

- *Otwarty dostęp może zwiększyć wpływ badań naukowych i innowacji poprzez poprawę dostępu do wyników badań i ich szybkie rozpowszechnianie.*
- *Internet powinien obniżyć koszty publikacji naukowych, jednak ceny czasopism wzrosły. Wpływa to na dostęp do informacji naukowej.*
- *Z kieszeni publicznej pokrywa się koszty badań, weryfikacji wzajemnej (poprzez wynagrodzenie weryfikatorów) oraz czasopism (np. poprzez budżety bibliotek). Jest naturalne, że podmioty publiczne chcą wyższego zwrotu ze swoich inwestycji.*

Główne argumenty wydawców

- *Nie ma problemu z dostępem. Dostęp do informacji naukowej nigdy nie był tak dobry.*

- *Publikacje kosztują. Wydawcy w sposób znaczący podnoszą wartość procesu badawczego zapewniając jakość artykułów w czasopismach w najbardziej efektywny możliwy sposób.*
- *Rynek wydawniczy jest wysoce konkurencyjny i nie wymaga interwencji publicznej. Źle pojęta interwencja może doprowadzić do „implozji” obecnego systemu, nie oferując żadnej jasnej i praktycznej alternatywy.*

3.2. Kwestie i wyzwania

Kwestie organizacyjne

Zmiana powszechnie stosowanego modelu działalności wydawniczej może pociągnąć za sobą nieprzewidziane konsekwencje organizacyjne. Przykładowo w modelu typu „autor płaci” koszt dostępu do wyników badań przeniesiony zostaje z jednej instytucji publicznej (biblioteka) na inną (np. wydziały uniwersytetów). To może prowadzić do powstania kosztów związanych z okresem przejściowym lub chwilowej przerwy w dostępie do informacji naukowej.

Powstawanie coraz większej liczby repozytoriów zawierających nie tylko artykuły po weryfikacji wzajemnej, ale także opracowania robocze, prace doktorskie, dane badawcze itd. rodzi kolejne problemy.

Przykładem takiego zintegrowanego podejścia jest program DARE w Niderlandach. Jego celem jest zapewnienie swobodnego dostępu poprzez sieć do prac akademickich z wszystkich uniwersytetów. Podstawowa infrastruktura obejmuje obecnie ponad 100 tys. sprawozdań naukowych i artykułów badawczych, a w fazie późniejszej znajdują się w niej także dane z doświadczeń i obserwacji, jak również inne zasoby cyfrowe, takie jak pliki wideo i audio.

Repozytoria cyfrowe obiecują nowe i zintegrowane źródła informacji i w coraz większym stopniu mają charakter strategicznej infrastruktury wspomagającej badania naukowe. Wymagają one jednak znacznego wysiłku organizacyjnego w odniesieniu do kwestii takich, jak: kto odpowiada za umieszczanie w nich materiałów? W jaki sposób zapewnić można jakość repozytoriów i ich zawartości (np. zarządzanie wersjami)? I w jaki sposób można połączyć repozytoria europejskie w sposób pozwalający na uzyskanie krytycznej masy informacji?

Kwestie prawne

W przypadku artykułów do czasopism autorzy zwykle przenoszą swoje prawa na wydawców. Wydawcy dbają następnie o rozpowszechnienie tych artykułów, które służyć ma zapewnieniu im zwrotu z inwestycji. Badacze, podmioty finansujące i biblioteki wskazują jednak często, że obecne praktyki w zakresie umów między autorami i wydawcami mogą mieć niekorzystny wpływ na dostęp i rozpowszechnianie, w związku z czym konieczne jest ponowne przemyślenie tych zagadnień. Celem nie jest wprowadzenie przepisów wspólnotowych w zakresie prawa autorskiego, które jest dziedziną niezharmonizowaną na poziomie wspólnotowym, ale refleksja nad sposobem, w jaki autorzy publikacji naukowych korzystają ze swoich praw w środowisku cyfrowym.

W przypadku danych badawczych kwestia praw własności intelektualnej przedstawia się inaczej. Dane z badań jako takie nie podlegają wprawdzie ochronie na podstawie praw

własności intelektualnej, jednakże dyrektywa nr 96/9/WE w sprawie ochrony baz danych⁴ obejmuje ochroną działania polegające na organizacji danych badawczych. W tym kontekście wyrażane są obawy dotyczące wpływu prawa ochrony *sui generis* nieoryginalnych baz danych na dostępność danych z badań naukowych⁵.

W przypadku przetwarzania i rozpowszechniania w tym kontekście danych osobowych, dostęp i wykorzystanie takich danych powinny być zgodne z zasadami dotyczącymi ochrony danych osobowych określonymi w dyrektywie 95/46/WE oraz w dyrektywie 2002/58/WE⁶.

Kwestie techniczne

Postęp technologiczny może w dużym stopniu przyczynić się do dostępności i wykorzystania informacji naukowej. Na przykład lepsze narzędzia wyszukiwania mogą pomóc badaczom w znajdowaniu informacji, a postęp w nowych dziedzinach i narzędzia współpracy mogą udoskonalić wymianę informacji między badaczami.

W celu połączenia repozytoriów cyfrowych i umożliwienia ich przeszukiwania należy także w sposób systematyczny zająć się kwestiami współdziałania systemów. Pod tym względem zasadnicze znaczenie ma zastosowanie otwartych standardów.

Kwestie finansowe

W ciągu ostatnich dwudziestu lat ceny prenumeraty czasopism naukowych wzrosły średnio powyżej poziomu inflacji, według jednego z badań o 4,5 % powyżej stopy inflacji rocznie, przy czym widoczne są istotne różnice zależnie od dyscypliny i czasopisma. Doprowadziło to do wystąpienia presji finansowej na finansowane ze środków publicznych biblioteki, które są ich głównymi klientami, i w niektórych przypadkach do rezygnacji z prenumeraty. Jest to szczególnie dotkliwe w przypadku mniej zamożnych instytucji oraz krajów o niskim poziomie dochodów. Wydawcy twierdzą, że wzrost cen wynika ze zwiększonej liczby nadsyłanych artykułów oraz z rosnącej objętości czasopism, a także że związany jest on z wyższym wskaźnikiem używalności.

Jednocześnie wzrost środków w budżetach na badania wyprzedził wzrost nakładów na rozpowszechnianie wyników badań (dzisiaj jest to mniej niż 1 % europejskich wydatków na badania i rozwój), w tym także dostępnych budżetów bibliotek. Wydawcy zareagowali oferując bibliotekom i konsorcjom bibliotecznym „prenumeratę wiążaną” (kilka czasopism po obniżonej cenie). Przyniosły ona korzyści organizacjom badawczym w całej Europie, ale także nowy problem – ze względu na wieloletnie i względnie sztywne kontrakty budżety bibliotek stają się mało elastyczne. Kolejną kwestią finansową jest podatek od wartości dodanej (VAT) naliczany od produktów cyfrowych. W całej Europie czasopisma cyfrowe objęte są standardową stawką VAT, natomiast czasopisma w formie papierowej płać niższą stawkę. Tak więc ta sama zawartość zależnie od nośnika obłożona jest podatkiem VAT o różnej wysokości. Ponadto w świetle obowiązujących zasad dotyczących wyłączeń, władz publicznych i subsydiów, publiczne instytuty badawcze oraz biblioteki nie mogą odliczać sobie kosztów podatku VAT. Aby temu zaradzić niektóre państwa członkowskie refundują bibliotekom VAT za prenumeratę czasopism w postaci cyfrowej.

⁴ Dz.U. L 77 z 27.3.1996, str. 20.

⁵ Patrz raport ewaluacyjny z 2005 r. dotyczący dyrektywy, opracowany przez DG ds. Rynku Wewnętrznego i Usług:
http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf.

⁶ Dz.U. L 281 z 23.11.1995, str. 31 oraz L 201 z 31.7.2002, str. 37.

4. KONSERWACJA W EPOCE CYFROWEJ

4.1. Problem

Długoterminowa konserwacja zasobów cyfrowych jest podstawowym problemem społeczeństwa informacyjnego, którego cechą charakterystyczną jest rosnące wykładniczo i coraz bardziej dynamiczne tempo generowania informacji. Informacja cyfrowa jest niestabilna ze względu na szybkie zmiany w sprzęcie i oprogramowaniu oraz ograniczony okres użyteczności urządzeń służących do jej przechowywania. Aby informacja była czytelna i możliwe było jej wykorzystanie w przyszłości konieczna jest jej konserwacja. Wyzwanie to, w odniesieniu do europejskiego dziedzictwa cyfrowego, zasygnalizowane zostało w komunikacie „i2010: biblioteki cyfrowe”.

Kwestia konserwacji jest istotna dla publikacji i danych badawczych. Konserwacja danych badawczych ma zasadnicze znaczenie dla możliwości odtworzenia i powtarzalności eksperymentów. Co więcej, badania często uzależnione są od obserwacji poczynionych w przeszłości, czego przykładem są badania zmian klimatycznych. Niekiedy dane badawcze zgromadzone w przeszłości nabierają z czasem nowego znaczenia.

Było tak w przypadku „alarmów węglikowych” w Stanach Zjednoczonych i Europie. Biblioteka Brytyjska, jedno z niewielu miejsc na świecie dysponujących obszernymi zbiorami historycznych danych z badań nad węglikiem, odpowiedziała na wiele kwerend. Nad węglikiem od czterdziestu lat nie prowadzono już żadnych nowych badań⁷.

Obecnie w Unii brak jakiegokolwiek jasnej strategii długoterminowej konserwacji i użyteczności cyfrowej informacji naukowej. Dotychczasowe inicjatywy krajowe i europejskie należy powiązać w sposób systematyczny. Konserwacja to także dziedzina o istotnym potencjale rynkowym (np. usługi w zakresie przechowywania), w której Europa nie może pozwolić sobie na pozostanie z tyłu.

4.2. Kwestie i wyzwania

Kwestie organizacyjne

Kwestia konserwacji rodzi wiele zagadnień o charakterze organizacyjnym. Kto odpowiada za konserwację danych badawczych, a także za niezbędne oprogramowanie i urządzenia? Jakie role odgrywają organizacje badawcze i biblioteki? Według jakich kryteriów należy wybierać zasoby do konserwacji? Co więcej, skuteczna publiczna strategia konserwacji wymaga efektywnej współpracy między sektorami publicznym i prywatnym.

Przykładami publiczno-prywatnych partnerstw na rzecz konserwacji są porozumienia między Niderlandzką Biblioteką Narodową i wydawcami takimi jak Reed Elsevier, Springer i Bio-Med Central.

Kwestie prawne

System egzemplarza obowiązkowego, tzn. obowiązek udostępniania przez wytwórców informacji jednej lub więcej kopii materiałów naukowych wyznaczonemu podmiotowi przechowującemu, to kwestia zasadnicza dla konserwacji cyfrowej informacji naukowej. Państwa członkowskie zaczęły rozszerzać system egzemplarza obowiązkowego na informacje

⁷ Europejska Grupa Robocza Stały Dostęp, „Stały dostęp do akt naukowych”.

cyfrową, z różną prędkością i w odniesieniu do różnych typów informacji. Niemniej jednak przejście do środowiska cyfrowego może spowodować wystąpienie przerw w dokumentacji dorobku intelektualnego. Sprawozdanie Komitetu Naukowo-Technicznego przy brytyjskiej Izbie Gmin z 2004 r. sygnalizowało brak 60 % publikacji elektronicznych w archiwach, wynikający z opóźnień we wdrożeniu systemu egzemplarza obowiązkowego⁸. W celu maksymalizacji efektywności procesu konserwacji informacja cyfrowa powinna być udostępniana wyznaczonym podmiotom przechowującym bez technicznych zabezpieczeń przed kopiowaniem.

Kwestie techniczne

Postęp techniczny może pomóc w zapewnieniu trwałej dostępności i użyteczności informacji. Celem jest ograniczenie kosztów konserwacji i znalezienie rozwiązań dla problemów takich jak przechowywanie dużych ilości dynamicznej zawartości. Modernizacja pomocniczej infrastruktury technicznej zwiększyłaby zdolność organizacji badawczych do przechowywania informacji.

Kwestie finansowe

Przy tworzeniu otwartych repozytoriów należy uwzględnić koszt długoterminowej i trwałej konserwacji, często jednak trudno jest go ocenić. Czynniki decydującymi są m.in. rodzaj i ilość przechowywanej informacji, liczba potrzebnych migracji oraz przewidywane wykorzystanie.

5. DZIAŁANIA NA POZIOMIE EUROPEJSKIM

5.1. Stanowisko Komisji

Inicjatywy prowadzące do szerszego dostępu do informacji naukowej i jej rozpowszechnienia są niezbędne, zwłaszcza w odniesieniu do artykułów w czasopismach oraz danych z badań prowadzonych dzięki finansowaniu publicznemu. W odniesieniu do artykułów w czasopismach Komisja obserwuje i rozważa eksperymenty wydawnicze z otwartym dostępem.

Dane z badań finansowanych w całości ze środków publicznych powinny być zasadniczo dostępne dla wszystkich, zgodnie z deklaracją ministerialną OECD z 2004 r. w sprawie dostępu do danych z badań finansowanych ze środków publicznych⁹.

Ponadto Komisja zwraca szczególną uwagę na potrzebę opracowania jasnych strategii konserwacji informacji naukowej.

Komisja docenia kluczową rolę wszystkich stron zainteresowanych systemem informacji naukowej i jest zdania, że podmioty te powinny być zaangażowane we wszelkie procesy przemian dotyczące dostępu do informacji naukowej oraz jej rozpowszechniania i konserwacji.

⁸ Sprawozdanie Komitetu Naukowo-Technicznego przy Izbie Gmin „Scientific Publications – Free for all?” (*Publikacje naukowe – bezpłatne dla wszystkich?*) - HC 399-1, lipiec 2004, str. 93.

⁹ Przyjęta w Paryżu dnia 30 stycznia 2004 r. Obecnie przygotowywane jest zalecenie OECD w tej kwestii.

5.2. Co zrobiono dotychczas?

Państwa członkowskie i Komisja rozpoczęły badanie kwestii dostępu do informacji naukowej, jej rozpowszechniania i konserwacji poprzez **finansowanie projektów** oraz poprzez **zainicjowanie publicznej debaty ze stronami zainteresowanymi**.

Przykładami odnośnych projektów współfinansowanych w ramach szóstego programu ramowego (6PR) są CASPAR, DRIVER i SEADATANET.

CASPAR poświęcony jest sposobom zarządzania dostępem do danych naukowych i ich konserwacji w przyszłości. DRIVER skupia się na sposobach łączenia repozytoriów informacji naukowej. SEADATANET ma na celu stworzenie ogólnoeuropejskiej infrastruktury zarządzania danymi morskimi, integrującej krajowe repozytoria danych morskich.

Komisja rozpoczęła także współpracę z grupami doradczymi i gromadzi opinie stron zainteresowanych, np. grupy wysokiej rangi ekspertów ds. bibliotek cyfrowych oraz Europejskiego Komitetu Konsultacyjnego ds. Badań (EURAB).

Komisja sfinansowała także „Studium ewolucji gospodarczej i technicznej rynków publikacji naukowych w Europie”,¹⁰ które stało się przedmiotem konsultacji publicznych w 2006 r. Reakcje w ramach tych inicjatyw oraz regularne kontakty ze stronami zainteresowanymi zapewniły Komisji cenną wiedzę.

Na **poziomie politycznym** kwestii konserwacji zasobów cyfrowych dotyczy zalecenie Komisji w sprawie *digitalizacji i udostępnienia w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych* przyjęte dnia 24 sierpnia 2006 r.¹¹

5.3. Przyszłe działania zarządzane przez Komisję Europejską

A. Dostęp do wyników badań finansowanych przez Wspólnotę

W ramach 7PR Komisja podejmie środki służące wspieraniu lepszego dostępu do publikacji wynikających z badań, które finansuje. W tym kontekście koszty projektów związane z publikacją, w tym publikacją otwartego dostępu, kwalifikować się będą do wspólnotowej pomocy finansowej. Komisja będzie zachęcać społeczność naukową do korzystania z tej możliwości.

Komisja przewiduje także wydanie, w ramach określonych programów (np. programów zarządzanych przez Europejską Radę ds. Badań Naukowych), szczegółowych wytycznych dotyczących publikacji artykułów w otwartych repozytoriach po upływie okresu embarga. Byłyby one wydawane dla poszczególnych dyscyplin naukowych, z uwzględnieniem ich specyfiki.

B. Współfinansowanie infrastruktury badawczej (w szczególności repozytoriów) i projektów

W ramach 7PR Komisja zintensyfikuje działania w odniesieniu do infrastruktury istotnej pod względem dostępu do informacji naukowej, w szczególności poprzez powiązanie repozytoriów cyfrowych na poziomie europejskim. Na ten cel w latach 2007-2008 udostępniona zostanie kwota ok. 50 mln EUR (z czego ok. 20 mln przydzielono na 2007 r.).

¹⁰ http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf

¹¹ Dz.U. L 236 z 31.8.2006, str. 28.

Ponadto w okresie tym kwota w orientacyjnej wysokości 25 mln EUR (ok. 15 mln w 2007 r.) zostanie przeznaczona na badania nad konserwacją zasobów cyfrowych (w szczególności sieć ośrodków specjalizujących się w konserwacji zasobów cyfrowych) oraz na narzędzia współpracy pozwalające na korzystanie z takich zasobów.

W ramach programu *eContentplus* (2005-2008) 10 mln EUR przeznaczono na poprawę dostępności i użyteczności materiałów naukowych, w szczególności w odniesieniu do kwestii współdziałania systemów i dostępu wielojęzycznego.

C. Wkład w przyszłą debatę polityczną

Aby zainicjować debatę i proces polityczny Komisja rozpocznie w 2007 r. badanie aspektów gospodarczych konserwacji zasobów cyfrowych. Ponadto poprzez program „Nauka w społeczeństwie” Komisja wspierać będzie badania nad systemem publikacji naukowych w europejskiej przestrzeni badawczej oraz w skali globalnej, na przykład nad modelami działalności wydawniczej, strategiami rozpowszechniania oraz związkami między jakością badań, rzetelnością naukową i systemem publikacji naukowych.

Analizując przepisy w zakresie podatku VAT Komisja będzie krytycznie rozpatrywać kwestie istotne dla publikacji naukowych, takie jak ograniczenia dotyczące władz publicznych lub sektorów wyłączonych ze zwrotu podatku VAT.

D. Koordynacja polityczna oraz debata polityczna ze stronami zainteresowanymi

Dyskusje w Parlamencie Europejskim i Radzie przyczynią się do powszechnego zrozumienia na poziomie europejskim kwestii dostępu do informacji i jej rozpowszechniania. W związku z tym państwa członkowskie zachęca się do przeanalizowania możliwych wspólnych strategii oraz do omówienia odnośnych kwestii i wyzwań – organizacyjnych, prawnych, technicznych i finansowych – poruszonych w niniejszym komunikacie. Instrumenty takie jak ERA-NET oraz fora takie CREST i ESFRI mogą wnieść wkład w kształtowanie dyskusji.

Komisja będzie kontynuować konsultacje ze stronami zainteresowanymi w odnośnych grupach eksperckich i doradczych, takich jak EIROforum, ESF, EURAB oraz grupa wysokiej rangi ekspertów ds. bibliotek cyfrowych, uwzględniając globalny wymiar zagadnienia. Na początku 2007 r. zorganizuje konferencję wysokiego szczebla poświęconą publikacjom naukowym w europejskiej przestrzeni badawczej.

Komisja będzie zachęcać uniwersytety, organizacje badawcze, podmioty finansujące badania oraz wydawnictwa naukowe do wymiany informacji o sprawdzonych rozwiązaniach w zakresie nowych modeli dostępu do informacji naukowej i jej upowszechniania.

Przegląd działań

A. DOSTĘP DO WYNIKÓW BADAŃ FINANSOWANYCH PRZEZ WSPÓLNOTĘ

- Koszty publikacji, w tym publikacji o otwartym dostępie, zdefiniowane jako koszty kwalifikowalne w finansowanych przez Wspólnotę projektach badawczych.
- Wydane zostaną szczegółowe wytyczne, w ramach określonych programów, dotyczące publikacji artykułów w otwartych repozytoriach.

B. WSPÓŁFINANSOWANIE PRZEZ PROGRAMY WSPÓLNOTOWE

- Ok. 50 mln EUR na prace nad infrastrukturą, w szczególności nad repozytoriami cyfrowymi, w latach 2007-2008.
- Ok. 25 mln EUR na konserwację zasobów cyfrowych i narzędzia współpracy w latach 2007-2008.
- Ok. 10 mln EUR w ramach programu *eContentplus* na dostęp do informacji naukowej i jej wykorzystanie.

C. WKŁAD W PRZYSZŁĄ DEBATĘ POLITYCZNĄ

- Badanie aspektów gospodarczych konserwacji zasobów cyfrowych.
- Finansowanie badań nad modelami działalności wydawniczej oraz nad systemem publikacji naukowych.

D. KOORDYNACJA POLITYCZNA ORAZ DEBATA POLITYCZNA ZE STRONAMI ZAINTERESOWANYMI

- Rozmowy w Parlamencie Europejskim i Radzie; dalsze dyskusje ze stronami zainteresowanymi.
- Wymiana sprawdzonych rozwiązań w zakresie nowych modeli dostępu do informacji naukowej, jej rozpowszechniania i konserwacji.

6. WNIOSEK

Dostęp do informacji naukowej, jej rozpowszechnianie i konserwacja są poważnymi wyzwaniami epoki cyfrowej. Sukces w każdej z tych dziedzin ma kluczowe znaczenie dla europejskiego społeczeństwa informacyjnego i dla polityki w zakresie badań naukowych. Różne zainteresowane strony działające w tych dziedzinach mają zróżnicowane poglądy dotyczące sposobów udoskonalenia dostępu, rozpowszechniania i konserwacji.

W ramach tego procesu przejścia od świata druku do świata cyfrowego Komisja wniesie wkład w debatę między stronami zainteresowanymi i decydentami zachęcając do eksperymentów z nowymi modelami mogącymi usprawnić dostęp do informacji naukowej i jej rozpowszechnianie oraz wspierając łączenie dotychczasowych inicjatyw w zakresie konserwacji na poziomie europejskim.

Komisja zaprasza Parlament Europejski i Radę do debaty nad odnośnymi kwestiami na podstawie niniejszego komunikatu.